

Svar på skriftligt spörsmål SSS 106/2023 rd

Svar på skriftligt spörsmål om den exportdrivna arbetsmarknadsmodellens inverkan på löneklyftan mellan könen, avskaffandet av segregationen på arbetsmarknaden och bristen på arbetskraft inom kvinnodominerade branscher

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 106/2023 rd undertecknat av riksdagsledamot Laura Meriluoto/vänst:

Hur främjar och följer regeringen tillgodoseendet av den centrala grundläggande och mänskliga rättigheten till lika lön?

Hur inverkar den exportdrivna arbetsmarknadsmodellen på lönerna och bristen på arbetskraft inom kvinnodominerade branscher?

Hur bedömer regeringen den exportdrivna arbetsmarknadsmodellens konsekvenser för jämställdheten mellan könen?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Regeringen och arbetsmarknadens centralorganisationer har sedan 2006 genomfört ett likalönsprogram på trepartsbasis. Utgångspunkten för programmet är att minska löneklyftan mellan könen på hela arbetsmarknaden och att genomföra principen om lika lön enligt lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986). Löneklyftan mellan könen har minskat mycket långsamt. Enligt preliminära uppgifter var skillnaden mellan kvinnornas och männens genomsnittliga månadslöner för ordinarie arbetstid på heltid 15,4 procent under det fjärde kvartalet 2022.

Statsminister Orpos regering främjar jämställdhet och likabehandling i arbetslivet och vill utrota all slags diskriminering i arbetslivet. Regeringen har förbundit sig att främja principen om lika lön och fortsätter det trepartsbaserade likalönsprogrammet.

Skillnaden i medellön mellan kvinnor och män beror på flera olika faktorer. Därför är det särskilt viktigt att åtgärderna för att minska löneklyftan mellan könen bygger på kunskap. Enligt

regeringsprogrammet ska en ekonomisk konsekvensanalys genomföras där man utreder bland annat hur likalönsprogrammen, de ekonomiska konjunkturerna och strukturförändringarna samt arbetsmarknadsåtgärderna påverkar skillnaden mellan kvinnors och mäns medellöner.

Internationell rätt, EU-rätt och nationell lagstiftning förpliktar till icke-diskriminering och jämställdhet. I Finlands grundlag ingår ett förbud mot diskriminering på grund av kön och ett förpliktigande att främja jämställdheten i arbetslivet, i synnerhet när löner och andra anställningsvillkor bestäms.

Likalönsprogrammen har noga följt med utvecklingen av löneklyftan mellan könen på arbetsmarknaden i allmänhet och inom de olika arbetsgivarsektorerna. Skillnaden mellan kvinnornas och männens medellöner har granskats med Statistikcentralens förtjänstnivåindex, som beskriver den ordinarie arbetstiden för heltidsanställda kvinnor och män genom deras genomsnittliga månadslöner. Det mäter löneskillnader efter juridiskt kön. Likalönsprogrammen har regelbundet sammanställt heltäckande statistik för den expertgrupp som samordnar likalönsprogram. I olika undersökningar och utredningar har man också på bred front granskat de faktorer som ligger bakom löneklyftan mellan könen. Läget i fråga om segregation har utretts med Statistikcentralens regelbundna statistiköversikt.

Det ligger strukturella faktorer bakom löneklyftan mellan könen. En stor del av löneklyftan mellan könen förklaras av att näringsgrenarna är indelade i kvinno- och mansdominerade branscher och yrken samt av att kvinnorna inte är placerade på samma nivåer inom organisationerna. Lönerna inom kvinnodominerade branscher och yrken är i genomsnitt lägre än inom mansdominerade branscher och yrken. Regeringen utreder åtgärder genom vilka könssegregationen inom olika yrkesområden kan minskas.

Med segregation i arbetslivet avses att män och kvinnor arbetar inom olika branscher och yrken. Köns hierarkiska ställning är inte heller den samma och kvinnor möter fler hinder i arbetslivet än män. I Finland är fördelningen i olika branscher och yrken särskilt tydlig. Val av utbildning som sker enligt kön skapar en grund för segregation i arbetslivet. Avskaffandet av segregationen har varit mycket långsamt, trots att det råder stor enighet om fördelarna och nackdelarna med dess avskaffande. När något förändras mycket långsamt beror det på hårt befästa bakgrundsorsaker. Därför finns det skäl att fortsätta satsningarna på att avskaffa segregationen. Avskaffandet av segregationen kan också hjälpa branscher som har brist på arbetskraft.

För att avskaffa segregationen har det producerats rikligt med forskningsrön om faktorer som upprätthåller segregationen. Könsrelaterade stereotyper, föreställningar och antaganden om branscher och yrken är en orsak, och diskriminerande praxis på arbetsplatserna bidrar till att upprätthålla segregationen. Löneklyftan mellan könen och olika karriärutvecklingsmöjligheter inverkar också. Den låga lönen inom många kvinnodominerade branscher kan göra dem

oattraktiva för män som överväger att söka sig till dem. Lönefrågan är en av de faktorer som påverkar individers val, vilket är av betydelse för huruvida avskaffandet av segregationen lyckas.

Regeringen har förbundit sig till att stärka de offentliga finanserna och vända skuldsättningsutvecklingen. Detta förutsätter åtgärder som stärker de offentliga finanserna och stöder den ekonomiska tillväxten. En metod är att förhindra uppkomsten av en löneförhöjningsspiral som äventyrar konkurrenskraften. I syfte att öka den finländska konkurrenskraften på lång sikt stärker regeringen den exportdrivna arbetsmarknadsmodellen. Enligt regeringsprogrammet ändras lagen om medling i arbetstvister så att den allmänna linjen för justering av löner inte kan överskridas genom ett förlikningsförslag från riksförlikningsmannens byrå eller en förlikningsnämnd.

I praktiken har de senaste årens avtalsuppgörelser i stor utsträckning följt den så kallade allmänna linjen för exportbranscherna. Under de tre senaste förhandlingsomgångarna har förhandlingslösningarna inom de olika branscherna i stort sett varit i linje med den exportdrivna modellen med undantag för den senaste lösningen inom kommun- och välfärdssektorn.

Med den exportdrivna arbetsmarknadsmodellen avses en modell där exportbranscherna inleder förhandlingsomgången och fastställer nivån på löneförhöjningarna så att den inte äventyrar exportföretagens konkurrenskraft. I den exportdrivna arbetsmarknadsmodellen ingår dessutom att de övriga branscherna inte överskrider kostnadseffekten av exportens uppöppning. Kollektivavtal och lokala avtal gör det möjligt att rikta löneförhöjningar och ingripa i missförhållanden inom ramen för kostnadseffekten.

Syftet med konsekvensbedömningen av lagstiftningen är att ta fram så tillförlitliga bedömningar som möjligt av lagförslagets väsentliga konsekvenser till stöd för beslutsfattandet. Konsekvensbedömningen är en integrerad del av ministeriernas lagberedning. Dess uppgift är att utvidga de alternativ för genomförandet av reformerna som övervägs och kunskapsunderlaget för beredningen. Dessutom stärker konsekvensbedömningen öppenheten och ansvarsfullheten i lagberedningen.

I konsekvensbedömningen ska man beakta de direkta och indirekta konsekvenserna för olika grupper av människor, olika former av diskriminering samt hur olika alternativ för genomförande främjar faktisk jämställdhet. Lagförslaget om innehållet i förlikningsorganens förlikningsförslag kan ha indirekta konsekvenser för kvinnor och män, och därför är det motiverat att bedöma propositionens eventuella konsekvenser för jämställdheten mellan könen.

Jag har bjudit in arbetsmarknadsorganisationerna för att i november diskutera arbetsmarknadsmodellen i Finland och metoder för att uppnå den. Även fackförbunden kommer att höras extensivt innan den trepartsbaserade lagberedningen inleds våren 2024.

Helsingfors 13.10.2023

Arbetsminister Arto Satonen